

DESCOPERIRI PALEOLITICE DIN AȘEZAREA DE LA MITOC (JUD. BOTOȘANI)

Stațiunea paleolitică de la Mitoc — Malul Galben a fost cercetată prin săpături sistematice în anii 1956—1957 de către C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia. Rezultatele relativ bogate ale acestor săpături au fost publicate în două rapoarte preliminare¹, în care s-au făcut aprecieri de ordin stratigrafic, geomorfologic, precum și cu privire la resturile de paleofaună.

În colecțiile Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” din Iași se află un număr de 528 piese din silex și 3 din gresie, care, datorită faptului că nu ni s-au păstrat profilele stratigrafice pentru întreaga suprafață săpată, au fost clasificate după criteriile tipologice și atribuite la trei faze de locuire²: a, mustertian și mustertian superior; b, mustertian-aurignacian și c, aurignacian. În afară de acestea, a mai fost găsită o lamă microlitică cu marginea retușată abrupt (fig. 4/1), atribuită gravetianului, precum și câteva lame neretușate, care ar putea fi încadrate eventual în tardenoisian.

Între straturile arheologice identificate cu ocazia săpăturilor și cele trei etape de locuire determinate tipologic nu s-a putut stabili nici o corelație. Astfel, din profilul publicat rezultă că, stratigrafic, nivelul de locuire aurignaciană începe la — 9,14 m, în timp ce, tipologic, datorită formei terenului, unele piese descoperite la —5,60 — 6,00 m aparțin mustertianului. Mai trebuie amintit aici că nivelul mustertian-aurignacian nu este indicat în profil.

Având în vedere că din inventarul litic au fost discutate, în cele două rapoarte de săpături, doar piesele care ar putea atesta prezența culturii clactoniene (sau numai a tehnicii de cioplire caracteristică acestei culturi), în cele ce urmează prezentăm materialele care aparțin paleoliticului mijlociu și superior³.

a) *Mustertian și mustertian superior*. Utilajul litic aparținând mustertianului și mustertianului superior (tabelul 1) se caracterizează, în primul rând, prin prezența debitajului Levallois. În această tehnică au fost cioplite așchii (fig. 3/6), așchii lamelare, virfuri și chiar lame. Piesele de tip Levallois de la Mitoc — Malul Galben au talonul neted, dar și fațetat convex, întocmai cum au constatat unii cercetători români⁴ și străini⁵ pentru alte stațiuni. Prelucrarea lamelară pare să fi fost totuși precumpănitoare, deoarece numărul lamelor este destul de mare în comparație cu alte tipuri de piese. Coexistența celor două tehnici — așchială și lamelară — este dovedită prin prezența în cadrul aceluiași complex sau atelier, atât a lamelor, cât și a așchiilor.

După cum rezultă din tabelul 1, lipsesc piesele caracteristice mustertianului, cu excepția unui răzuitor macrolitic pe fața plană a unei așchii cu talonul fațetat, precum și a unor așchii și lame cu scobituri retușate („encoche”), denticulate sau cu retușe fine.

Săpăturile din așezarea de la Mitoc — Malul Galben aduc noi contribuții la problema așezărilor musteriene în aer liber. În multe stațiuni din paleoliticul mijlociu sînt prezente piesele prelucrate bifacial. În așezarea de care ne ocupăm nu a fost găsită decît o așchie cu ciopliri bifaciale⁶; trebuie menționat însă că, în apropiere, în punctul „Dealul Sărăturii” au fost descoperite mai multe unelte de acest tip⁷. Bifacialele nu lipsesc nici din marea așezare de la Ripiceni—Izvor (locuirea mustertiană⁸). Considerînd că grupurile umane care populau aceste așezări foloseau aceeași tehnică de cioplire, s-ar

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, IV, Mitoc, Materiale*, V, 1959, p. 34—38; idem, *Cercetările de la Mitoc, Materiale*, VI, 1959, p. 11—23.

² Pentru ajutorul acordat de Al. Păunescu la clasificarea tipologică a unor piese de la Mitoc — Malul Galben îi aducem călduroase mulțumiri.

³ Publicarea acestor materiale se face cu asentimentul prof. N. Zaharia, căruia îi aducem sincere mulțumiri.

⁴ Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 14.

⁵ Fr. Bordes, *Typologie du paléolithique ancien et moyen, memoire nr. 1*, ed. a II-a, Bordeaux, 1961, p. 13—16.

⁶ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit.*, p. 38.

⁷ *Ibidem*, p. 36, pl. VII/4—7.

⁸ Al. Păunescu, *Sur la succession des habitats paléolithiques et postpaléolithiques de Ripiceni-Izvor, Dacla*, N. S., IX, 1965, p. 9—20, fig. 7/1—2; 8/1—3; 9/1—4; idem, *Evoluția uneltelor...*, p. 15.

putea admite că și musterienii de la Malul Galben au cunoscut prelucrarea bifacială; lipsa deocamdată a acestor tipuri de piese în așezarea de la Mitoc s-ar putea datora caracterului restrins al săpăturilor.

Din informațiile prof. N. Zaharia rezultă că în stratul musterian au fost identificate mai multe ateliere de cioplire, în cuprinsul cărora s-au găsit nuclee, așchii, lame, precum și foarte multe deșeuri

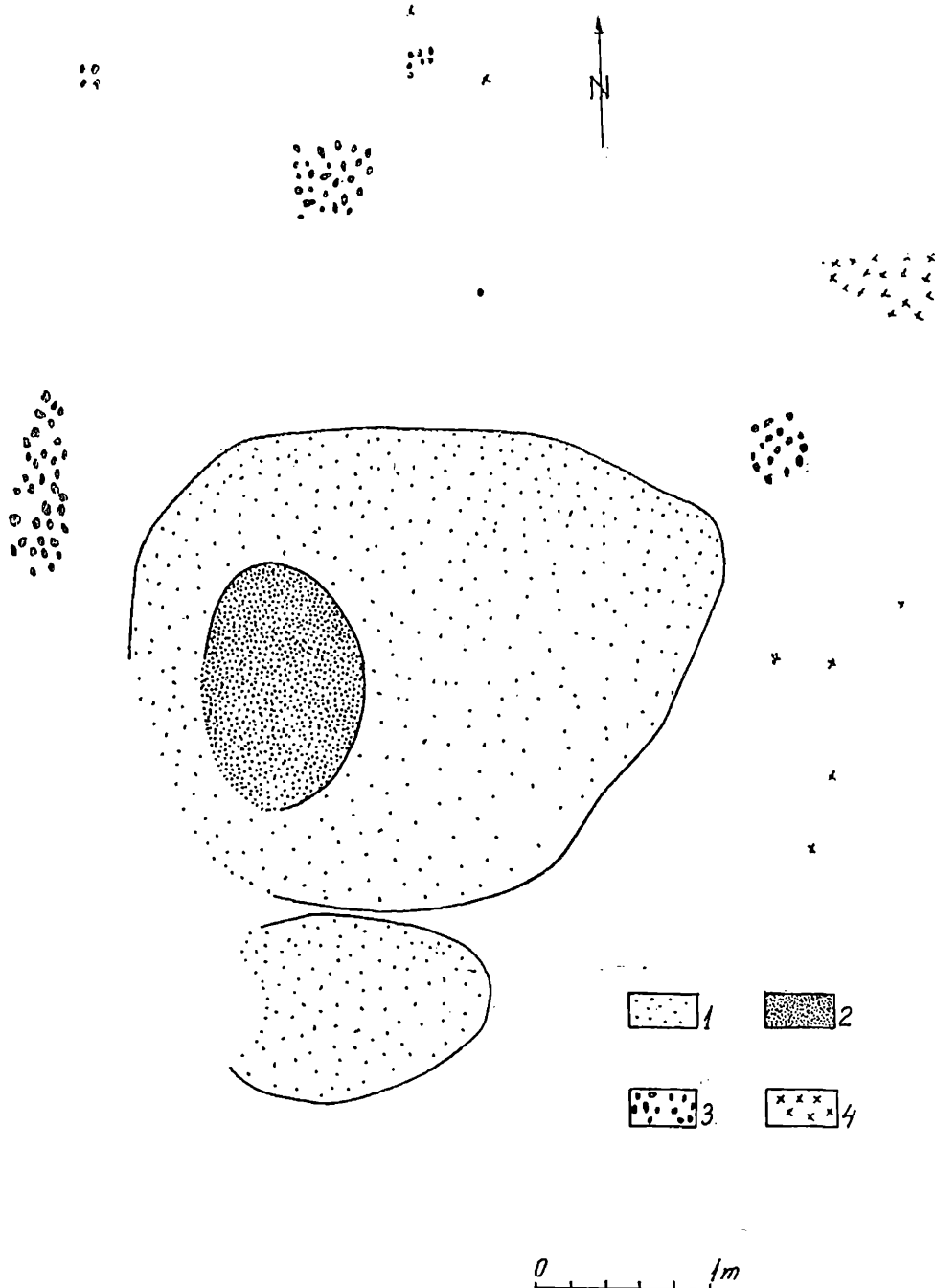

Fig. 1. — Planul vetrei musteriene (după N. Zaharia): 1, împrăștiere de cărbune și cenușă; 2, vatra propriu-zisă; 3, fragmente de cărbuni; 4, piese de silix.

de prelucrare. Astfel, în atelierul descoperit la $-6,80$ m s-au găsit 26 piese tipice, între care amintim 4 nuclee prismatice sau cvasiprismatice, pe care se păstrează negativele desprinderilor anterioare, 4 așchii Levallois, precum și așchii obișnuite și lame neretușate. Atelierul de la $-7,35$ m cuprindea 22 piese tipice între care 4 nuclee întregi sau fragmentare, 5 așchii și o lamă tip Levallois, așchii

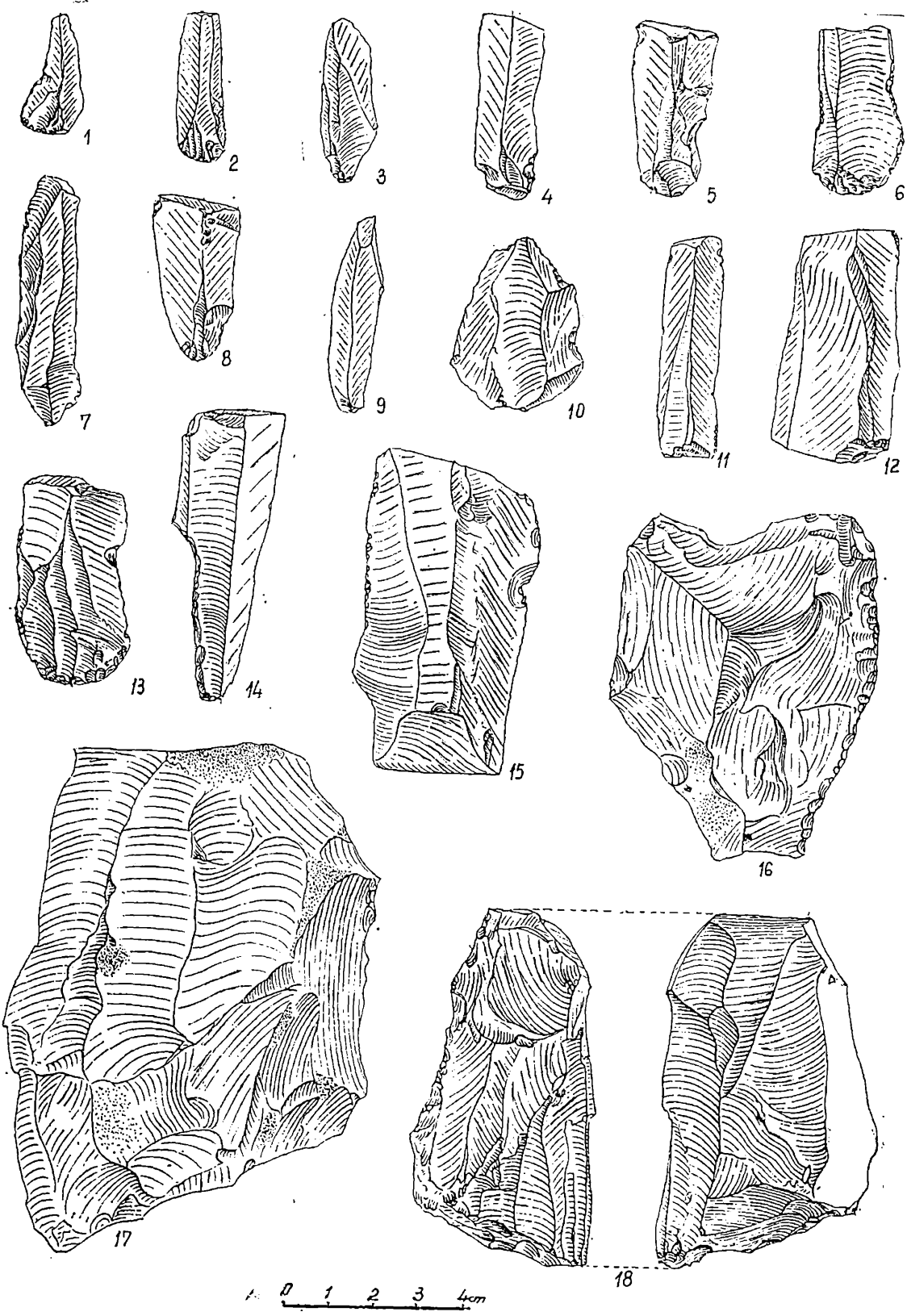

Fig. 2. — Musteriano-aurignacian : 1—15, lame ; 16, aşchie ; 17, 18, nucleee.

și lame neretușate. Astfel de complexe au apărut și la —12,15 m, —11,10 m etc.; la —6,75 m a fost descoperită o piatră de calcar folosită probabil drept nicovală. Ateliere de prelucrare și pietre de calcar folosite drept nicovală au fost identificate și la Ripiceni — Izvor⁹.

La Mitoc — Malul Galben au fost descoperite și dovezi privind folosirea focului. Cele mai vechi urme de acest fel au fost observate la —12,15 m, unde s-au găsit resturile unei vetre de foc¹⁰ pentru ca în straturile de la —7,75 și —8,75 m să fie dezvelite vetre întregi (fig. 1), în jurul cărora se aflau destul de multe piese de silex.

Vetre de foc atribuite musterianului au mai fost semnalate și la Ripiceni — Izvor¹¹, Ohaba — Ponor¹², Remetea — Someș II (nivelul I)¹³ și Nandru — Peștera Curată¹⁴. Se observă deci că, în musterian, vetrele apar atît în așezări în aer liber, cît și în acelea situate în peșteri. Așezări în aer liber cu vetre de foc au fost descoperite în Kuban, la Ilkskaia¹⁵; dintre așezările cu vetre, din peșteri, menționăm pe acelea de la Veternica, lângă Zagreb¹⁶.

b) *Musteriano-aurignacian*. Din etapa de locuire musteriano-aurignaciană se păstrează un număr de 75 de piese (tabelul 2). Cea mai numeroasă categorie o reprezintă lamele neretușate. Printre uneltele finite menționăm o lamă macrolitică fragmentară cu virful rotunjit și retușat cu retușe solzoase (fig. 3/5), un burin de unghi pe spărtură (fig. 4/4), precum și o așchie lamelară masivă cu retușe fine oblice pe latura stîngă (fig. 4/7). În acest nivel a fost dezvelit și un atelier de cioplire cu nuclee, așchii și lame (fig. 2). Piese de caracter musteriano-aurignacian au fost semnalate și cu prilejul săpăturilor, în a doua taluzare de la Mitoc — Malul Galben¹⁷.

c) *Aurignacian*. Perioada de locuire aurignaciană este mai bine reprezentată din punct de vedere al utilajului litic. Așa cum se observă din tabelul 3, au fost descoperite 290 de unelte, marea majoritate fiind reprezentată de lame neretușate. Principalele tipuri de piese sînt: nuclee, unele prismatice, cu două planuri de lovire (fig. 3/1); străpungătoare, unele pe așchie de decorticare (fig. 4/2); burine de tip median, pe așchie masivă (fig. 4/3) sau pe așchie a cărei suprafață dorsală este ocupată de cortex (fig. 3/4); burin dublu median pe lamă macrolitică (fig. 3/9) sau de unghi pe spărtură (fig. 4/5); gratoare, dintre care unele cu partea activă convexă (fig. 3/7,8), pe lamă sau de tip dublu pe așchie lamelară masivă, cu partea activă convexă și capătul opus cu început de retușare, nefiind însă folosit ca gratoar dublu datorită fracturii (fig. 4/6); lamă de decorticare cu fine retușe pe latura stîngă, în capăt trunchiată și fin denticulată (fig. 3/2); lamă macrolitică cu retușe oblice pe o porțiune a laturii stîngi, în rest cu retușe fine și cu o scobitură retușată (fig. 3/3); lame cu retușe tipic aurignaciene, cu „encoche” sau denticulate, o lamă mijlocie fragmentară din gresie cu granulație foarte fină, așchii retușate, cu „encoche” și denticulate, precum și o lamă, un virf și două așchii de tip Levallois. Prezența acestor din urmă tipuri de unelte indică persistența tehnicii Levallois în aurignacian. Dealtfel, așa cum se vede pe profilul publicat de autorii săpăturilor¹⁸, locuirea aurignaciană de la Mitoc — Malul Galben suprapune direct pe cea musteriană, situație rar întîlnită în așezările paleolitice cu mai multe niveluri de locuire de pe teritoriul țării noastre. Această situație ar putea indica o continuitate de locuire între musterian și aurignacian, iar cele trei straturi sterile din punct de vedere arheologic din paleoliticul superior ar putea evidenția patru niveluri (etape) de locuire aurignaciană, fapt care, tipologic, nu a putut fi surprins în cadrul materialului litic.

Din însemnările făcute în timpul săpăturilor, rezultă că și în nivelurile de locuire aurignaciană au fost identificate vetre și complexe de cioplire. Astfel, se poate menționa vatra de la —5,80 m, cu o grosime de circa 0,30 m, în apropierea căreia au fost observate cîteva ateliere cu nuclee, așchii și mai puține unelte tipice. În jurul vetrei au fost dezvelite trei pietre de calcar de dimensiuni cuprinse între 14 — 20 cm. Aceste pietre înconjurau vatra propriu-zisă, dar nu o căpțuseau cum s-a observat în alte stațiuni paleolitice¹⁹, deoarece resturi de cenușă și cărbuni s-au răspîndit și în afara ei. Menționăm că vetrele din așezarea musteriană Ilkskaia din Cuban erau, de asemenea, înconjurate cu pietre²⁰.

⁹ Idem, *op. cit.*, Dacia, N. S., IX, 1965, p. 8.

¹⁰ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit.*, p. 15—16.

¹¹ Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 10, fig. 4.

¹² M. Bitiri, *Vetrele paleolitice în România, SCIV, XII, 1961, 1, p. 9*; C. S. Nicolăescu-Plopșor și colaboratorii, *Șantierul arheologic Cerna-Olt, SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 133*; idem, *Șantierul arheologic Ohaba-Ponor, Materiale, III, 1957, p. 42—44*.

¹³ M. Bitiri, *Paleoliticul în Țara Oașului, București, 1972, p. 43*.

¹⁴ C. S. Nicolăescu-Plopșor și colaboratorii, *Șantierul arheologic Nandru, Materiale, III, 1957, p. 34*; C. S. Nico-

lăescu-Plopșor și Al. Păunescu, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, II, Nandru, Materiale, V, 1959, p. 22*.

¹⁵ P. P. Efimenko, *Pervobytnoe obščestvo, Kiev, 1953, p. 204—208*.

¹⁶ M. Malez, *Das Paläolithikum der Veternicahöhle und der Bärenkult, Quartär, 10/11, 1958—1959* (după M. Bitiri, *op. cit., SCIV, XII, 1961, 1, p. 9*).

¹⁷ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit., Materiale, V, 1959, p. 36*.

¹⁸ Idem, *op. cit., Materiale, VI, 1959, p. 18*.

¹⁹ M. Bitiri, *op. cit., SCIV, XII, 1961, 1, p. 10—14*.

²⁰ P. P. Efimenko, *op. cit., p. 204—208*.

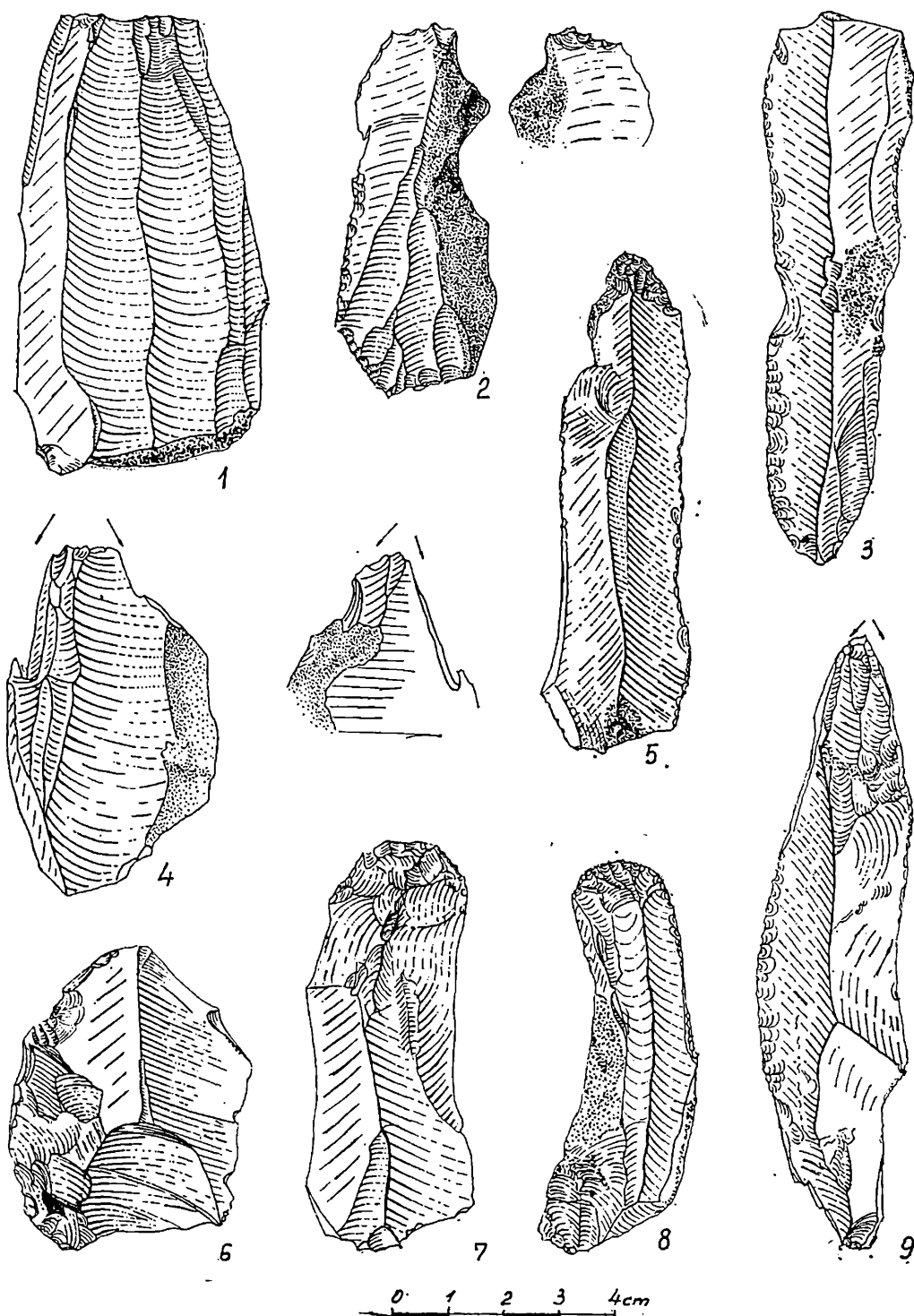

Fig. 3. — Unelte de silex din musterian (6), musteriano-aurignacian (5) și aurignacian (1–4, 7–9): 1, nucleu; 2, lamă cu retușe fine, în capăt denticulată; 3, lamă retușată și cu „encoche”; 4, burin median; 5, lamă cu retușe solzoase în vîrf; 6, așchie Levallois; 7, 8, gratoare convexe; 9, burin dublu median.

Locuiri aurignaciene cu vetre de foc s-au mai semnalat la Ripiceni — Izvor²¹, Călinești II²², Giurgiu²³, Ohaba — Ponor²⁴, Baia de Fier²⁵ precum și în așezările de terasă de la Ceahlău²⁶.

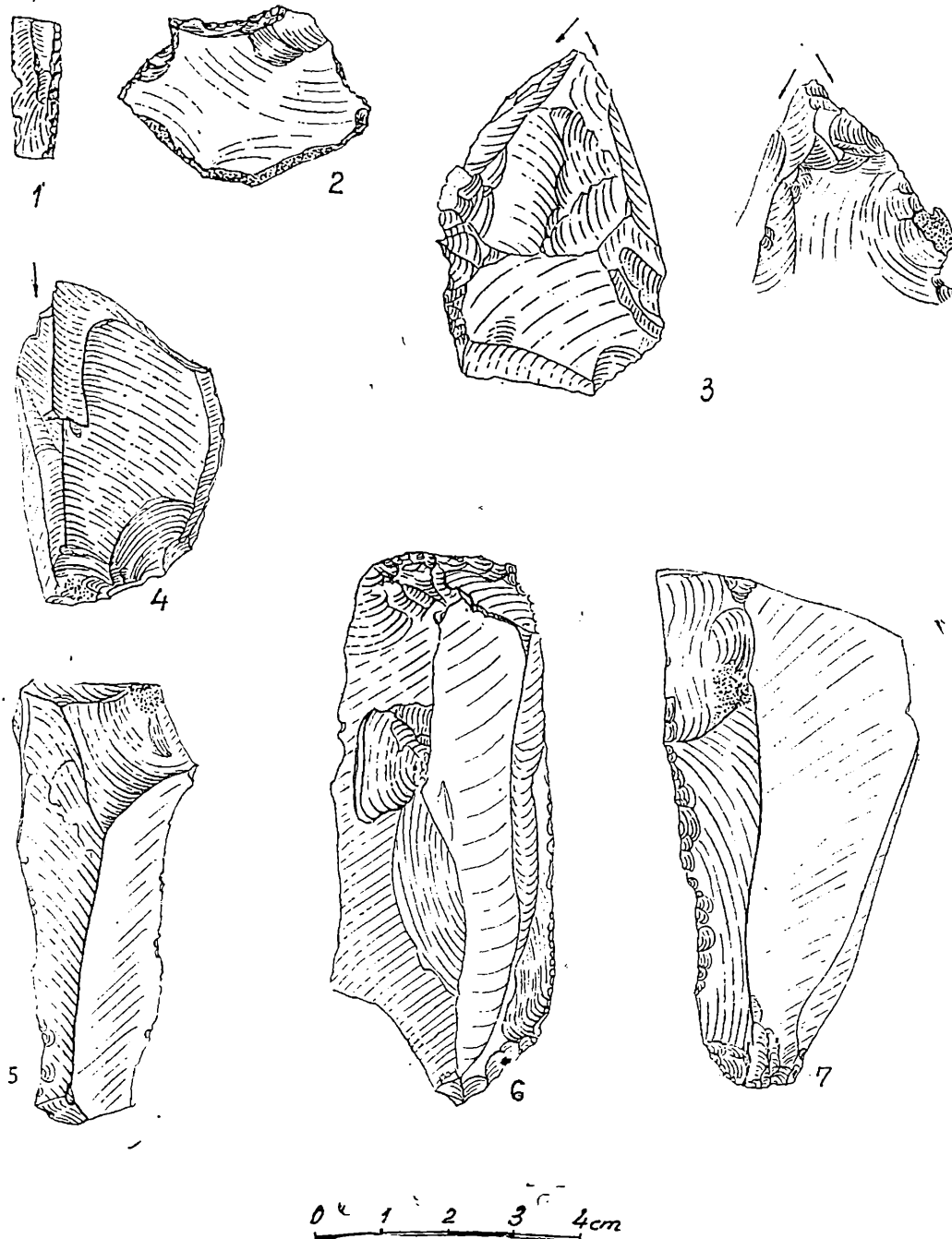

Fig. 4. — Unelte de silex din musteriano-aurignacian (4, 7), aurignacian (2, 3, 5, 6) și gravettian (1): 1, lamă microlitică cu marginea retușată abrupt; 2, străpungător pe așchie; 3, burin median; 4—5, burine de unghi pe spărtură; 6, gratoar dublu convex; 7, așchie lamelară cu retușe pe latura stângă.

²¹ Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 20.

²² M. Bitiri, *Paleoliticul...*, p. 49.

²³ C. S. Nicolăescu-Ploșor, Eugen Comșa, Gh. Rădulescu și M. Ionescu, *Paleoliticul de la Giurgiu. Așezarea de la Malul Roșu, SCIV, VII, 1956, 3—4, p. 230*; Al. Păunescu, M. Ionescu, Gh. Rădulescu, *Săpăturile din împrejurimile orașului Giurgiu, Materiale, VIII, 1962, p. 131.*

²⁴ C. S. Nicolăescu-Ploșor și colaboratorii, *op. cit., Materiale, III, 1957, p. 46.*

²⁵ Idem, *Șantierul arheologic Baia de Fier, Materiale, III, 1957, p. 16.*

²⁶ Idem, *Șantierul arheologic Bicaz, Materiale, VII, 1961, p. 38*; C. S. Nicolăescu-Ploșor și M. Petrescu-Dimbovița, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Bicaz, Materiale, V, 1959, p. 48.*

Dintre atelierile de cioplire de la Mitoc — Malul Galben menționăm pe acela de la —5,35 m, unde s-au găsit 74 lame, așchii lamelare și așchii neretușate, două fragmente de nuclee prismatice, trei burine de tip median, 12 piese cu retușe de folosire, cu „encoche” sau denticulate, o așchie Levallois cu talonul lis și numeroase deșeuri de prelucrare, bulgări cu urme de cioplire, așchii de decorticare etc. Prezența așchiei de tip Levallois între unelte cu caracteristici tehnico-tipologice sigur aurignaciene atestă continuarea debitajului Levallois și într-o anumită etapă a paleoliticului superior.

Pe baza unei piese microlitice din silex cu o margine retușată abrupt, precum și a lamelor neretușate (între care două din gresie), s-ar părea că așezarea de la Mitoc — Malul Galben a fost locuită și în gravettian și eventual și în tardenoisian. Deoarece condițiile de găsire ale acestor piese nu sînt clare, numai cercetările viitoare vor putea confirma dacă în stațiunea menționată există niveluri de locuire postaurignaciene.

Descoperirile paleolitice de la Mitoc — Malul Galben aduc noi date referitoare la studierea paleoliticului de terasă de pe teritoriul României, mai ales cu privire la unele aspecte în legătură cu viața și ocupațiile purtătorilor culturilor paleolitice. Astfel, cele 12 straturi de cultură existente aici atestă o locuire intensă a stațiunii în paleoliticul mijlociu și superior. În acest sens, descoperirea vetrei cu o grosime de 0,30 m în unul din nivelurile aparținînd aurignacianului constituie o dovadă în plus pentru o locuire de lungă durată în etapa respectivă. Pe de altă parte, piesele din gresie, de caracter

Tabelul 1
Musterian și musterian superior

Nr. crt.	Tipuri de piese	Nr. de piese	%
1	Lame retușate (cu retușe fine oblice)	1	0,66
2	Așchii cu scobitură retușată („encoche”)	1	0,66
3	Așchii denticulate	1	0,66
4	Așchii Levallois, dintre care 7 atipice, 2 non Levallois	26	17,34
5	Așchii lamelare: 2 cu retușe de folosire; 9 neretușate, dintre care una cu creastă; 1 nucleiformă; 2 Levallois	14	9,34
6	Așchii neretușate (dintre care 4 nucleiforme)	21	14,00
7	Lame neretușate: 23 microlitice, 39 mijlocii, 3 macrolitice	65	43,34
8	Vîrfuri musteriene	1	0,66
9	Vîrfuri Levallois	2	1,34
10	Lame Levallois (una non Levallois)	4	2,67
11	Nuclee: 1 prismatic; 5 oarecum prismatice; 6 inoforme; 1 relativ conic	13	8,67
12	Răzuitoare	1	0,66
	Total	150	100,00

Tabelul 2

Musteriano-aurignacian

Nr. crt.	Tipuri de piese	Nr. de piese	%
1	Lame retușate (cu retușe solzoase în vîrf)	1	1,33
2	Lame cu scobitură retușată („encoche”)	1	1,33
3	Burine (de unghi pe spîrtură)	1	1,33

4	Lame neretușate: 12 microlitice; 36 mijlocii; 2 macrolitice; 4 cu creastă	54	72,01
5	Așchii lamelare neretușate	10	13,33
6	Așchii neretușate	6	8,01
7	Nuclee: 1 conic și 1 oarecum prismatic	2	2,66
	Total	75	100,00

Tabelul 3

Aurignacian

Nr. crt.	Tipuri de piese	Nr. de piese	%
1	Lame retușate: 4 cu retușe aurignaciene, 3 cu retușe de folosire	7	2,42
2	Lame cu scobitură retușată („encoche”)	8	2,75
3	Lame denticulate	8	2,75
4	Așchii lamelare fin retușate și cu „encoche”	4	1,38
5	Așchii retușate: 2 cu retușe inverse, 3 fin retușate și 3 cu „encoche”	8	2,75
6	Așchii denticulate	2	0,69
7	Gratoare convexe: 3 simple și 1 dublu	4	1,38
8	Burine de tip simplu median (4), dublu median (1) și de unghi pe spîrtură (1)	6	2,06
9	Străpungătoare pe așchii	2	0,69
10	Lame neretușate: 42 microlitice, 118 mijlocii, 9 macrolitice și 10 cu creastă	189	65,17
11	Așchii lamelare neretușate	12	4,13
12	Așchii neretușate (4 nucleiforme)	21	7,24
13	Vîrfuri pe așchie	1	0,34
14	Nuclee (4 atipice, 10 prismatice)	14	4,87
15	Piese de tip Levallois: 2 așchii, 1 lamă, 1 vîrf	4	1,38
	Total	290	100,00

aurignacian și tardenoisian, pot indica existența unor relații reciproce de schimb cu grupele umane care populau terasele Bistriței, sau eventuale pendulări între cele două zone, fapt atestat și de prezența silixului de Prut în unele etape ale aurignacianului de la Ceahlău.

V. CHIRICA

DÉCOUVERTES PALÉOLITHIQUES DE L'ÉTABLISSEMENT DE MITOC
(DÉP. DE BOTOȘANI)

RÉSUMÉ

Les fouilles archéologiques effectuées par C. S. Nicolăescu-Plopșor et N. Zaharia dans l'établissement paléolithique de Mitoc — Malul Galben (dép. de Botoșani) ont mis au jour un riche matériel lithique de caractère moustérien, moustéro-aurignacien et aurignacien. Parmi les principaux types d'outils, mentionnons les pièces de type Levallois, caractéristiques du paléolithique moyen, mais qui apparaissent aussi dans les complexes pour la taille du silix appartenant au paléolithique supérieur, ainsi que les grattoirs convexes, les burins du type médian ou d'angle sur cassure, les lames ou éclats à retouches, avec encoche ou denticules, etc. Les foyers et les ateliers de taille découverts dans quelques-uns des douze niveaux archéologiques établis stratigraphiquement sont des témoignages sûrs de l'habitat des hommes paléolithiques. Dans les couches inférieures situées près de la base de la terrasse, on a trouvé aussi des éclats en état naturel avec traces de taille dans la technique clactonienne.

Quelques-unes des pièces en grès, découvertes dans cet établissement, pourraient indiquer des relations d'échange avec les groupes humains qui habitaient les terrasses de la vallée de la Bistrița, où, à certaines étapes du paléolithique supérieur, le silix du Prut se trouve en abondance.

Les fouilles de l'établissement de Mitoc — Malul Galben fournissent donc de nouvelles données sur le paléolithique de terrasse et les relations d'échange avec les établissements des zones avoisinantes.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Plan du foyer moustérien (d'après N. Zaharia); 1, traces de cendre et de charbons; 2, foyer proprement-dit; 3, fragments des charbons; 4, pièces de silix.

Fig. 2. — Moustéro-Aurignacien: 1-15 lames; 16 éclats; 17, 18 nucléus.

Fig. 3. — Outils de silix du Moustérien (6), Moustéro-Aurignacien (5) et Aurignacien (1-4, 7-9): 1, nucléus; 2, lame à retouches fines et au bout denticulé; 3, lame retouchée à encoche; 4, burin médian; 5, lame à retouches écailleuses sur le bout; 6, éclat Levallois; 7-8, grattoirs convexes; 9, burin double médian.

Fig. 4. — Outils de silix du Moustéro-Aurignacien (4, 7), Aurignacien (2, 3, 5, 6) et Gravettien (1); 1, lame microlithique à bord abattu; 2, perceur sur éclat; 3, burin médian; 4-5, burins d'angle sur cassure; 6, grattoir double convexe; 7, éclat laméaire à retouches sur le bord gauche.